

Gezamenlijk rapport over de ontwikkeling van de elektriciteits- en aardgasmarkten in België

Jaar 2016

1. Prijzen

1.1 Groothandelsmarkt elektriciteit

De gemiddelde elektriciteitsprijs op de Belgische korte termijnmarkt Belpex (*day-ahead*) bedroeg in 2016, 36,6 EUR/MWh. Dit is een daling van 8,1 EUR/MWh (-18,1%) ten opzichte van 2015. De gemiddelde prijs op de Belgische korte termijnmarkt is daarmee ongeveer gelijk aan de prijs in Frankrijk.

België kende in 2016 met 33,37 EUR/MWh de hoogste lange termijnprijs (*year ahead*) in vergelijking met de buurlanden. Deze prijs verschilt licht met de prijs in Frankrijk (33,33 EUR/MWh). In 2016 daalde het prijsverschil tussen België en Nederland (prijs: 30,94 EUR/MWh – prijsverschil: 2,43 EUR/MWh). Het verschil tussen België en Duitsland (26,61 EUR/MWh) is 6,76 EUR/MWh.

1.2 Groothandelsmarkt aardgas

De gemiddelde gasprijs op de korte termijnmarkt (*day ahead*) is in 2016 gedaald tot 13,8 EUR/MWh en die op de lange termijnmarkt (*year ahead*) tot 15,4 EUR/MWh. In 2015 bedroegen beide prijzen ongeveer 20 EUR/MWh.

Deze evolutie van de prijzen op korte en lange termijn is opvallend omdat, in tegenstelling tot 2015, de prijzen niet meer volledig samenvallen. In 2016 ligt de gemiddelde *day ahead* prijs lager dan de *year ahead* prijs.

1.3 Retailmarkt elektriciteit en aardgas

Tussen december 2015 en december 2016 is de elektriciteitsprijs (enkel energiecomponent) voor huishoudelijke afnemers in België met ongeveer 11% gedaald. Voor kmo's daalde de prijs met ongeveer 6%. De aardgasprijzen daalden met ongeveer 10% voor huishoudelijke afnemers en 13% voor kmo's. De evolutie van de Belgische energieprijzen voor eindafnemers - zowel elektriciteit als aardgas - hangt nauw samen met de evolutie van de prijzen op de groothandelsmarkten en de evolutie van de concurrentiedruk op de energiecomponent.

Sinds de introductie van het vangnetmechanisme¹ en het werken met indexeringsparameters die een rechtstreekse link hebben met de prijzen op de groothandelsmarkten, is de beschikbaarheid van relevante prijsinformatie in belangrijke mate toegenomen. Dit zorgt voor meer transparantie binnen de energiemarkt, transparantie die op haar beurt leidt tot een betere vergelijkbaarheid van het productaanbod.

De analyse van de energiecomponent en de permanente vergelijking van de prijzen tussen België en de buurlanden toont aan dat de Belgische energieprijzen zich naar het gemiddelde van de ons omringende landen bewegen. Eind 2016 lag de elektriciteitsprijs voor huishoudelijke afnemers 5% lager dan het gemiddelde van de buurlanden, de aardgasprijs lag op dat moment 3% hoger. Daarbij is het belangrijk te vermelden dat de energiefactuur is opgebouwd uit verschillende componenten en dat het vangnetmechanisme zich enkel richt op de zuivere energiecomponent.

Rekening houdend met alle componenten van de elektriciteitsfactuur betaalde een Belgische huishoudelijke afnemer eind 2016 gemiddeld 249,8 EUR/MWh (inclusief btw) voor elektriciteit. Dit betekent een stijging met 7% ten opzichte van eind 2015 (2015: 233 EUR/MWh). De vastgestelde daling, in 2016, van de prijzen op de groothandelsmarkt (= energiecomponent) wordt in de totaalprijs overtroffen door een stijging in de kosten voor openbare dienstverplichtingen en een stijging van een aantal heffingen en bijdragen. Een kmo betaalde eind 2016 gemiddeld 201,1 EUR/MWh (zonder btw). De elektriciteitsfactuur steeg in 2016 voor hen met 5% (2015: 192,1 EUR/MWh).

Voor aardgas daarentegen hangt de evolutie nauw samen met de vastgestelde daling in de groothandelsprijzen. De gemiddelde totaalprijs bedroeg in 2016 54,1 EUR/MWh (inclusief btw) voor een huishoudelijke afnemer, terwijl een kmo een gemiddelde prijs van EUR 41,6/MWh (zonder btw) betaalde. Dit betekent ten opzichte van eind 2015 voor beide categorieën van afnemers een daling met 6% tot 7% (2015 respectievelijk: 57,5 EUR/MWh en 44,8 EUR/MWh).

¹ Het vangnetmechanisme loopt tot en met 31 december 2017.

2. Leverancierswissels en marktaandelen

Het aantal elektriciteits- en aardgasklanten dat in 2016 van energieleverancier veranderde², lag in alle gewesten beduidend hoger dan in 2015. In Vlaanderen bereikte de marktdynamiek een historisch recordniveau in 2016, zowel wat betreft het aantal gezinnen als kmo's die van energieleverancier wisselde. Zowel de Waalse als de Brusselse markt toonden zich eveneens bijzonder actief met een duidelijk verhoogde activiteitsgraad inzake het wisselen van elektriciteits- en aardgasleverancier ten opzichte van 2015.

Het aantal leverancierswissels in heel België lag in 2016 dus opmerkelijk hoog. Hoewel er nog geen data beschikbaar zijn voor de rest van Europa, kunnen we met grote waarschijnlijkheid stellen dat onze energiemarkt zich opnieuw³ in de top van Europa handhaaft wat klantendynamiek betreft.

	2015	2016
<i>Brussel - elektriciteit</i>	10,9%	11,6%
<i>Vlaanderen - elektriciteit</i>	15,4%	20,1%
<i>Wallonië - elektriciteit</i>	14,5%	16,5%
<i>Brussel - aardgas</i>	11,7%	12,6%
<i>Vlaanderen - aardgas</i>	17,7%	22,6%
<i>Wallonië - aardgas</i>	17,7%	21,2%

Tabel 1 Relatief aantal toegangspunten dat van energieleverancier wisselde in 2015 en 2016

In lijn met de hoge activiteitsgraad zijn de marktaandelen van de energieleveranciers in 2016 grondig geëvolueerd. De evoluties in de marktaandelen bevestigen dat de concurrentie in de

² Een 'leverancierswissel' of 'switch' wordt gedefinieerd als elke bewuste keuze van een elektriciteits- of aardgasklant om over te stappen naar een andere energieleverancier. De wisselactiviteit wordt opgevolgd door de regulatoren op niveau van het toegangspunt. Nieuwe toegangspunten (als gevolg van een nieuwe aansluiting), bewegingen van klanten die bij de distributienetbeheerder terecht komen in het kader van de sociale openbare dienstverplichtingen, bewegingen van klanten die van contract veranderen bij de huidige leverancier en verhuisbewegingen die op niveau van het toegangspunt geen leverancierswissel teweeg brengen, worden hierbij niet meegeteld.

³ Uit het 'Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2015' (09-11-2015) van ACER en CEER blijkt dat de switchgraad van huishoudelijke klanten in België in 2015 de 10de hoogste in de EU bedroeg voor elektriciteit en de 3de hoogste plaats innam voor aardgas. De cijfers voor het jaar 2016 worden pas in het najaar van 2017 gepubliceerd.

energiemarkt zich niet meer eenduidig afspeelt tussen de historische spelers en de nieuwkomers, maar ook tussen de nieuwkomers onderling. De marktstatistieken in bijlage verduidelijken cijfermatig de situatie rond de marktaandelen in 2016.

Op het vlak van de concentratie-indexen werd ook in 2016 vooruitgang geboekt. De algemeen gunstige evolutie van de HHI-indexen⁴ wijst opnieuw op een verbetering van de concurrentie in de elektriciteits- en aardgasmarkten in België.

In Vlaanderen daalde de concentratiegraad ook dit jaar in vergelijking met het voorgaande jaar. In Brussel, waar de concentratiegraad weliswaar nog altijd beduidend hoger ligt dan in de andere gewesten⁵, nam de HHI net als in 2014 en 2015 sterk af. In Wallonië, kon zowel de elektriciteits- als de aardgasmarkt (in tegenstelling tot 2015) een daling van de HHI-index optekenen, duidend op toenemende concurrentie in de markt.

Hoewel de indexen ook in 2016 nog niet een niveau behaalden waarbij sprake is van een volledig concurrentiële markt⁶, benaderen bepaalde markten steeds dichter de streefwaarde van 2.000.

	2015	2016
<i>Brussel - elektriciteit</i>	5.058	4.906
<i>Vlaanderen - elektriciteit</i>	2.487	2.344
<i>Wallonië - elektriciteit</i>	3.086	2.975
<i>Brussel - aardgas</i>	4.876	4.704
<i>Vlaanderen - aardgas</i>	2.201	2.114
<i>Wallonië - aardgas</i>	2.971	2.866

Tabel 2 Herfindahl-Hirschmann-index: concentratie van de markt in 2015 en 2016 op basis van het aantal toegangspunten

Ten slotte geeft ook het aantal actieve energieleveranciers een inzicht in de graad van concurrentie op de energiemarkt. Onderstaande tabel geeft aan dat het aantal actieve

⁴ De *Herfindahl-Hirschmann-index* of HHI-index is een vaak gebruikte maatstaf voor de concentratiegraad in een sector en zegt dus iets over de mate van concurrentie. Bij een HHI gelijk aan 10.000 is er maar één aanbieder met een marktaandeel van 100% (monopolie). Bij een HHI die 0 benadert, zijn veel kleine aanbieders.

⁵ De relatief hogere concentratiegraad kan verklaard worden door het feit dat in Brussel, in tegenstelling tot in de andere gewesten, bij de start van de liberalisering maar één standaardleverancier werd aangewezen.

⁶ CEER adviseert in zijn '*Position paper on well-functioning energy retail markets*' (14-10-2015) om de waarde van 2.000 te gebruiken als drempelwaarde voor een competitieve energiemarkt.

leveranciers eind 2016 in Vlaanderen lager lag dan eind 2015, zowel voor elektriciteit als voor aardgas. In Brussel verminderde het aantal elektriciteitsleveranciers met één, terwijl voor aardgas het aantal wel toenam. In Wallonië, steeg het aantal elektriciteitsleveranciers sterk, terwijl het aantal aardgasleveranciers constant bleef. In 2016 bleef voor de Belgische afnemers de keuzemogelijkheid voor elektriciteit- en aardgasleveranciers dus op het niveau van 2015 (netto toename van één leverancier). Dit wijst op een sterke concurrentie tussen leveranciers in de energiemarkt, maar dit is geen significante toename ten opzichte van het vorige jaar.

	2015	2016
<i>Brussel - elektriciteit</i>	23	22
<i>Vlaanderen - elektriciteit</i>	37	36
<i>Wallonië - elektriciteit</i>	33	37
<i>Brussel - aardgas</i>	18	20
<i>Vlaanderen - aardgas</i>	33	30
<i>Wallonië - aardgas</i>	28	28

Tabel 3 Aantal actieve elektriciteits- en aardgasleveranciers op 31/12/2015 en 31/12/2016

3. Hernieuwbare energie

Via de jaarlijkse eindafrekening krijgt elke eindafnemer informatie over de oorsprong van de elektriciteit die door zijn leverancier wordt geleverd: dit wordt de "fuel mix" of energiemix genoemd.

De regionale regulatoren staan in voor de controle en goedkeuring van de fuel mix die elke leverancier jaarlijks rapporteert. Voor elektriciteit die wordt geproduceerd op basis van hernieuwbare energiebronnen is deze controle gebaseerd op het gebruik van garanties van oorsprong die op Europees niveau kunnen worden verhandeld. Voor elektriciteit die in België wordt geproduceerd op basis van hernieuwbare energiebronnen worden de garanties van oorsprong ook toegekend door de Belgische regulatoren.

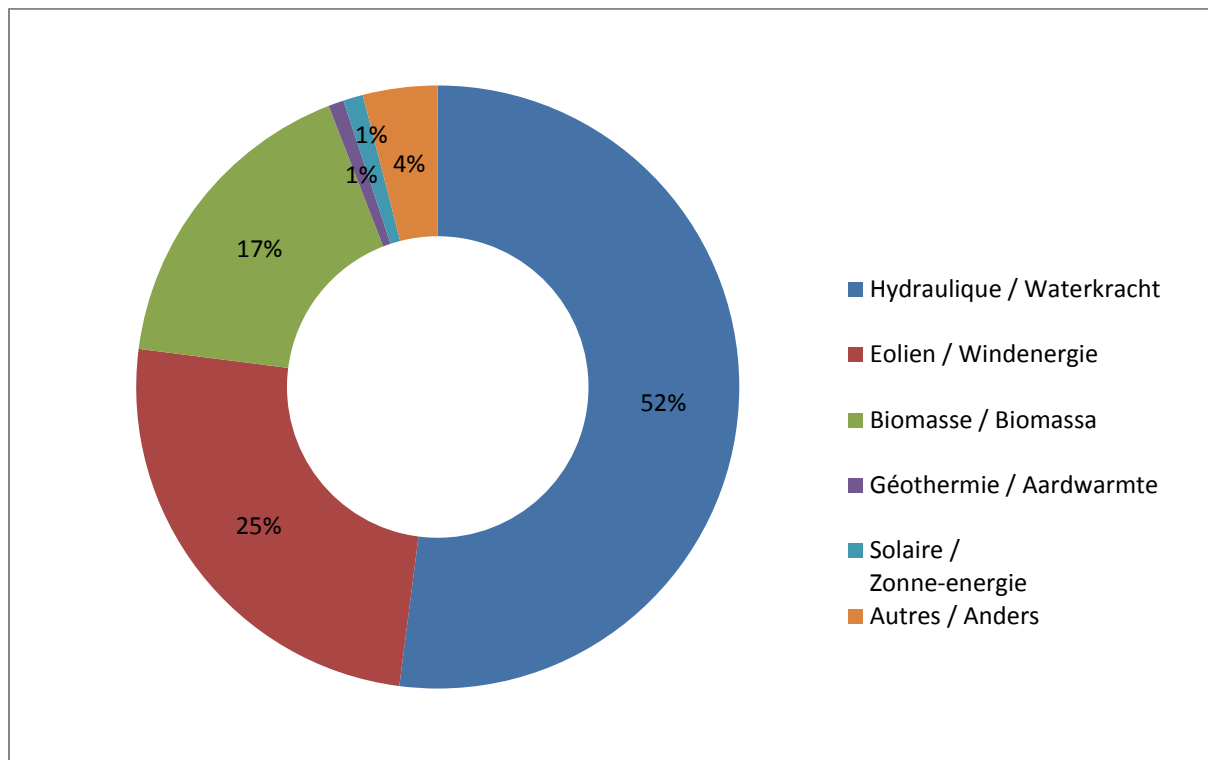
Nadat het aandeel hernieuwbare elektriciteit sinds 2013 verschillende jaren was gedaald, steeg het opnieuw in 2016 tot 30 % van het geleverde volume. Alle regulatoren hebben deze stijging opgetekend. Het aandeel hernieuwbare energie in de levering was 45 % in Brussel, 29 % in Vlaanderen en 26 % in Wallonië.

Net zoals de voorbije jaren was de meeste hernieuwbare elektriciteit die werd geleverd afkomstig van hydraulische installaties (ongeveer 52 % in 2016). In het vorige boekjaar was het aandeel van de hydraulische installaties in de levering sterk gedaald in het voordeel van de windmolens.

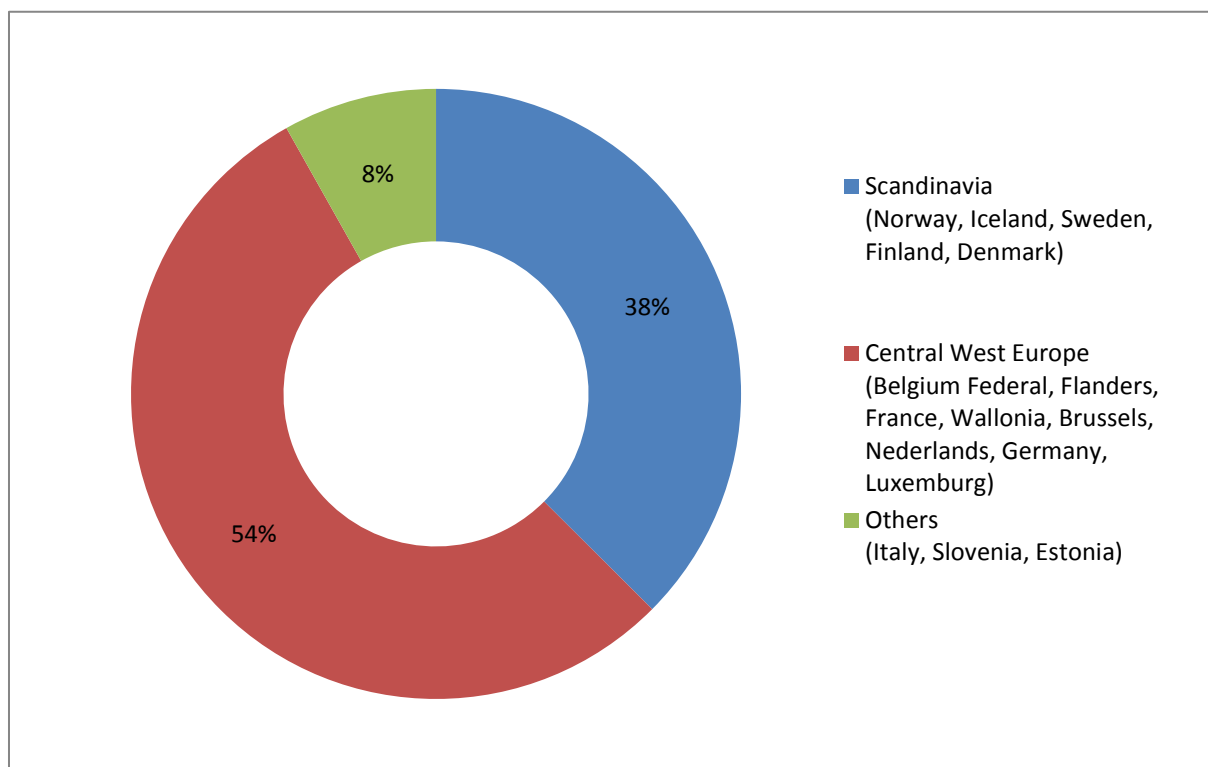
54 % van de garanties van oorsprong die in België gebruikt worden, zijn afkomstig uit de CWE-zone (federaal België, Vlaanderen, Frankrijk, Wallonië, Brussel, Nederland en Duitsland).

Het aandeel van de garanties van oorsprong uit Scandinavië (Noorwegen, IJsland, Zweden, Finland en Denemarken) steeg tot 37 % nadat het tussen 2014 en 2015 was gedaald van 61 % tot 25 %.

Het is belangrijk op te merken dat slechts een gedeelte van de in België geproduceerde hernieuwbare elektriciteit verhandelbare garanties van oorsprong heeft. Geproduceerde elektriciteit die men zelf verbruikt, krijgt immers geen verhandelbare garantie van oorsprong.

Figuur 1 Aandeel in groene levering per energiebron in 2016

Figuur 2 Herkomst groene levering in 2016

4. Energieproductie – verbruik – afname

4.1 Elektriciteit

In 2016 werd er 77,3 TWh elektriciteit door het Elia-net⁷ vervoerd. Dit was ongeveer evenveel als de twee vorige jaren, de zwakste van de laatste tien jaar.

Gemiddeld was het maximaal afgenomen vermogen in de loop van de jaren 2007-2016 iets lager dan 13 500 MW. Het jaar 2007 vertoonde met 14 033 MW het hoogste piekverbruik per kwartier. De drie voorbije jaren werd het laagste piekverbruik behaald met een maximaal vermogen van respectievelijk 12 736 MW, 12 634 MW en 12 734 MW, hetzij een verschil van bijna 1 300 MW ten opzichte van 2007 voor 2016.

De totale netto commerciële invoer bedroeg in 2016 6,2 TWh tegenover 21,0 TWh in 2015. Er werden terug niveaus van voor 2012 bereikt, voornamelijk doordat er geleidelijk terug meer elektriciteit met kernenergie werd geproduceerd.

Het verbruik in 2016 wordt verdeeld tussen de industriële afnemers die op het Elia⁸-net zijn aangesloten en de afnames van de distributienetbeheerders voor respectievelijk 36,9 % en 63,1 %.

De kerncentrales hebben 41,4 TWh geproduceerd in 2016 tegenover 24,8 TWh in 2015, het productieniveau lag dus dicht bij het niveau van het begin van dit decennium. Sinds 2012 heeft het Belgische nucleaire park herhaaldelijk problemen gekend. Het aandeel van de nucleaire productie is van 45 % in 2015 gestegen naar 60 % in 2016 terwijl het verbruik de drie voorbije jaren laag was. De gezamenlijke productie van de aardgas- en steenkoolcentrales bedroeg 17,8 TWh in 2016 tegenover 20,3 TWh in 2015. Dit is een daling van 12,3 % die voornamelijk het gevolg was van de geleidelijke afbouw van de elektriciteitsproductie op basis

⁷ De metingen die uitgevoerd worden door Elia zijn geen weergave van het elektriciteitsverbruik op de Belgische markt, maar de belasting op haar net geeft wel een goede indicatie van het elektriciteitsverbruik, vooral wat de evolutie ervan betreft.

⁸ Dit verbruik komt overeen met de afname van de afnemers die op het Elia-net aangesloten zijn alsook hun lokale productie.

van steenkool.

Andere energiebronnen hebben voor 15 % bijgedragen tot de productie van elektriciteit.

4.2 Aardgas

In 2016 bedroeg het totale aardgasverbruik 179,4 TWh, wat een stijging is van 2,1 % ten opzichte van het verbruik in 2015 (175,8 TWh). Er was een duidelijk hoger verbruik van de eindafnemers aangesloten op de distributienetten (+ 5,6 %), een nagenoeg stabiel verbruik voor de productie van elektriciteit (eventueel in combinatie met de productie van warmte) (+ 0,1 %) en een lichte daling van het verbruik van de industriële afnemers (- 3,1 %).

In 2016 bedraagt het verbruik van aardgas door eindklanten op de distributienetten 92,98 TWh, duidelijk hoger dan in 2015 (88,04 TWh), of een stijging met 5,6 %. Het is bekend dat de stijging van het verbruik op de distributienetten samenhangt met de stijging van de verwarmingsbehoefte.

Het verbruik in het segment industriële afnemers daalt licht, (- 3,1 %) in 2016 tot 41,80 TWh, in vergelijking met 43,14 TWh voor 2015. De daling is opmerkelijk omdat ze niet gepaard lijkt te gaan met een verzwakking van de economische activiteit. Bovendien is de daling gelijkmatig over het volledige jaar. Het verbruik door de grote industriële afnemers ligt in 2016 iets lager dan het verbruik in het crisisjaar 2009 (verbruik in 2009: 42,22 TWh).

Het segment aardgasverbruik ten behoeve van de elektriciteitsproductie die aangesloten is op het vervoersnet voor aardgas zag zijn volume in 2016 toenemen tot 44,66 TWh (44,60 TWh in 2015), maar procentueel bleef de stijging beperkt tot 0,1 %. De beschikbaarheid van de nucleaire productie-installaties was in 2016 aanzienlijk beter dan in 2015. Daarnaast werd in 2016 de marge tussen de groothandelsprijzen voor elektriciteit opgewekt met aardgas en de elektriciteit geproduceerd vanuit steenkool, met verrekening van de kostprijs voor CO₂ (de *clean spark spread*) gunstiger voor de opwekking van elektriciteit met gas.

In absolute termen zien we binnen de aardgasmarkt volgende verdeling: het segment distributienetten staat in voor 51,8 % van de totale aardgasconsumptie (50,1 % in 2015). L-gas (47,2 %) en H-gas (52,8 %) hebben hierin een marktaandeel dat slechts heel weinig varieert. Het volume van het verbruik door de industrie binnen de aardgasmarkt daalt in 2016 met 3,1 % tot 23,3 % (24,5 % voor 2015). Deze behoefte wordt voor bijna 89% gedekt door H-gas. Binnen de globale markt stijgt het volume aardgas voor elektriciteitsproductie met 0,1 %. Het marktaandeel bedraagt 24,9 % (25,4 % in 2015). Sinds 2014 wordt enkel H-gas gebruikt voor de elektriciteitsproductie.

Wat de aardgasbevoorrading van België betreft, doorvoer inbegrepen, was er een netto-invoer vanuit het Verenigd Koninkrijk van 97 TWh in 2016, tegenover 82 TWh in 2015. Tevens was er een netto-invoer van aardgas van 109 TWh vanuit Nederland en 155 TWh vanuit Noorwegen. Er werd 183 TWh uitgevoerd naar Frankrijk, dit was nagenoeg evenveel als in 2015. De netto-uitvoer naar Duitsland in 2015 veranderde in 2016 in een netto invoer van 10 TWh.

In 2016 werden er 30 LNG-tankers gelost in de terminal van Zeebrugge, wat goed was voor 26 TWh, terwijl er 32 LNG-tankers, goed voor 14 TWh, werden geladen. In 2015 werden er 41 LNG-tankers gelost en 28 LNG-tankers geladen.

Daarnaast worden er in de LNG-terminal van Zeebrugge meer vrachtwagens geladen met LNG bestemd voor de verkoop in heel Europa. In 2016 werden er 1.480 vrachtwagens geladen, tegenover 1.182 in 2015.

Voor het seizoen 2015-2016 valt opnieuw de lage vullingsgraad op van de opslaginstallatie te Loenhout (62%). Dit kan enerzijds toegeschreven worden aan de overvloedige beschikbaarheid van niet-gecontracteerd aardgas op de West-Europese markt, en het feit dat anderzijds de spread tussen de winter- en zomerprijs voor aardgas in 2015 op stabiele wijze fluctueerde onder een niveau van 2€/MWh, ruim onder de gemiddelde totale kost van opslag via SBU (>3.5 €/MWh). In dergelijke marktomstandigheden ontbreekt een incentive voor

netgebruikers om opslagcapaciteit te onderschrijven en deze te gebruiken als aanvulling van de bevoorradingsportefeuille voor de levering aan eindklanten tijdens de wintermaanden.

Voor meer informatie over dit gezamenlijk rapport:

CREG Annemarie De Vreese, communicatieverantwoordelijke
+32 (0)2 289.76.90
annemarie.devreese@creg.be

VREG Dirk Van Evercooren, directeur marktwerving
+32 (0)2 553.13.60
dirk.vanevercooren@vreg.be

CWape Stéphanie Grevesse, woordvoester
+32 (0)81 33.08.44
s.grevesse@cwape.be

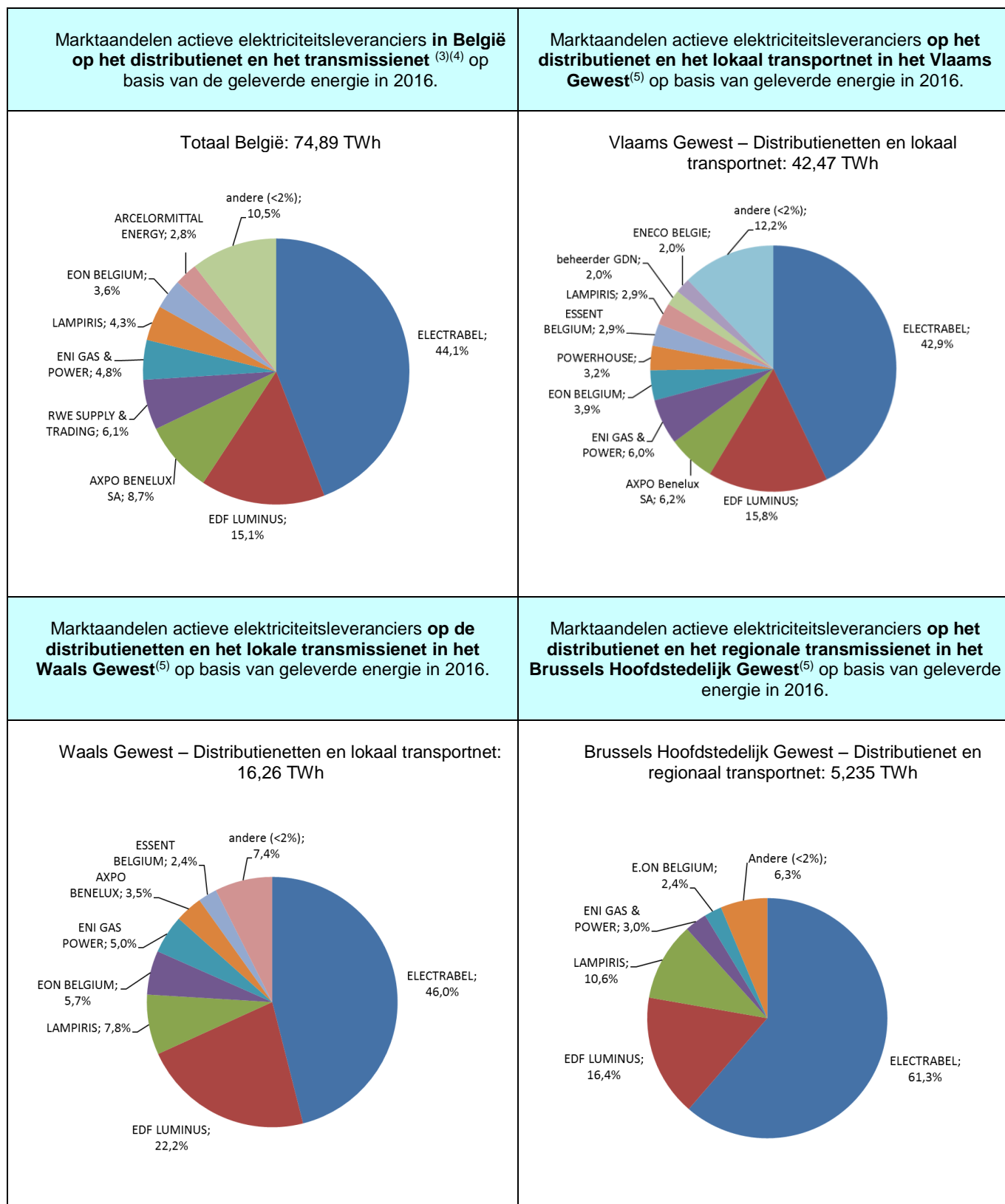
BRUGEL Adeline Moerenhout, communicatieadviseur
+32 (0)2 563.02.26
amoerenhout@brugel.brussels

De ontwikkeling van de elektriciteits- en aardgasmarkten in België

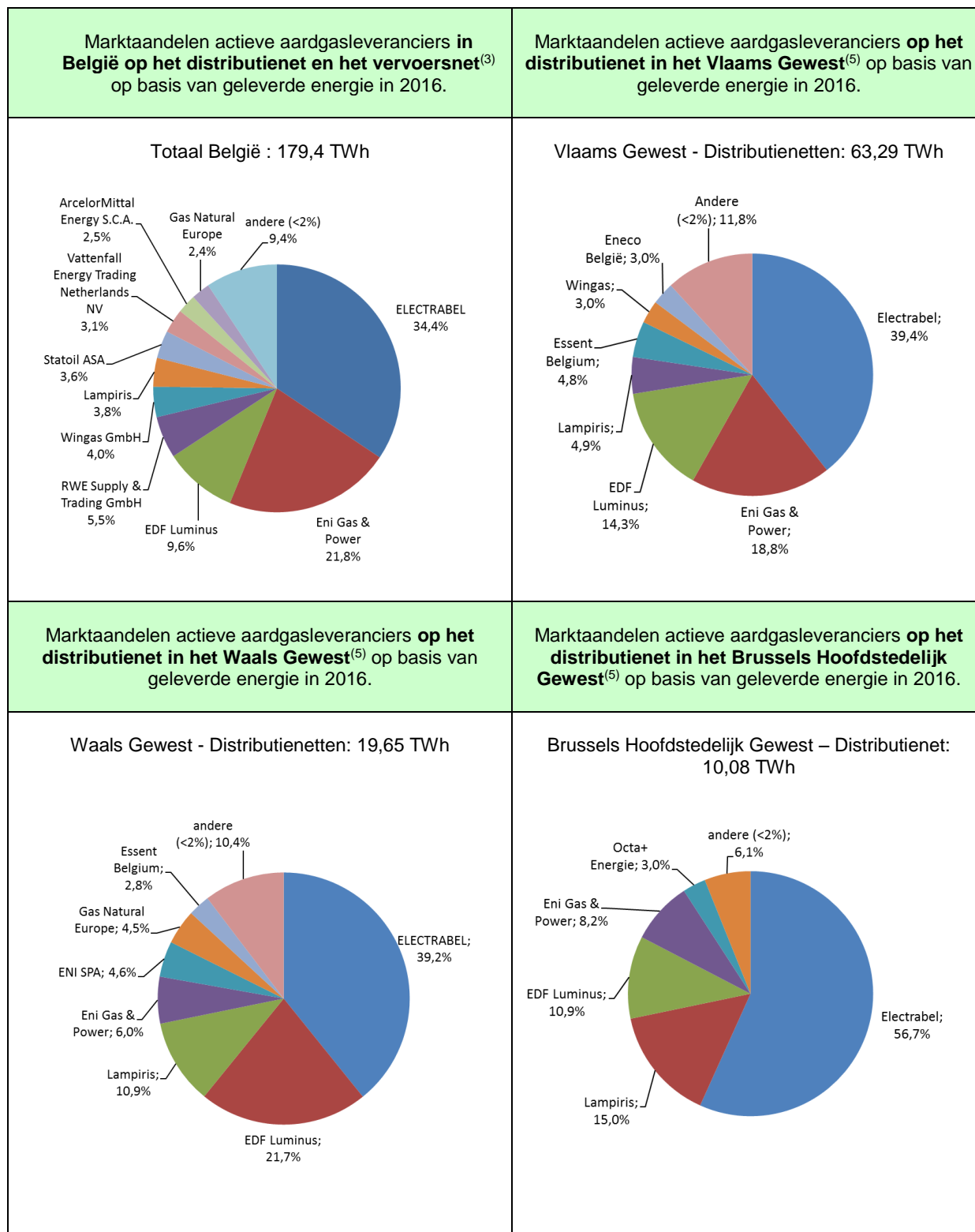
Jaar 2016

Marktstatistieken

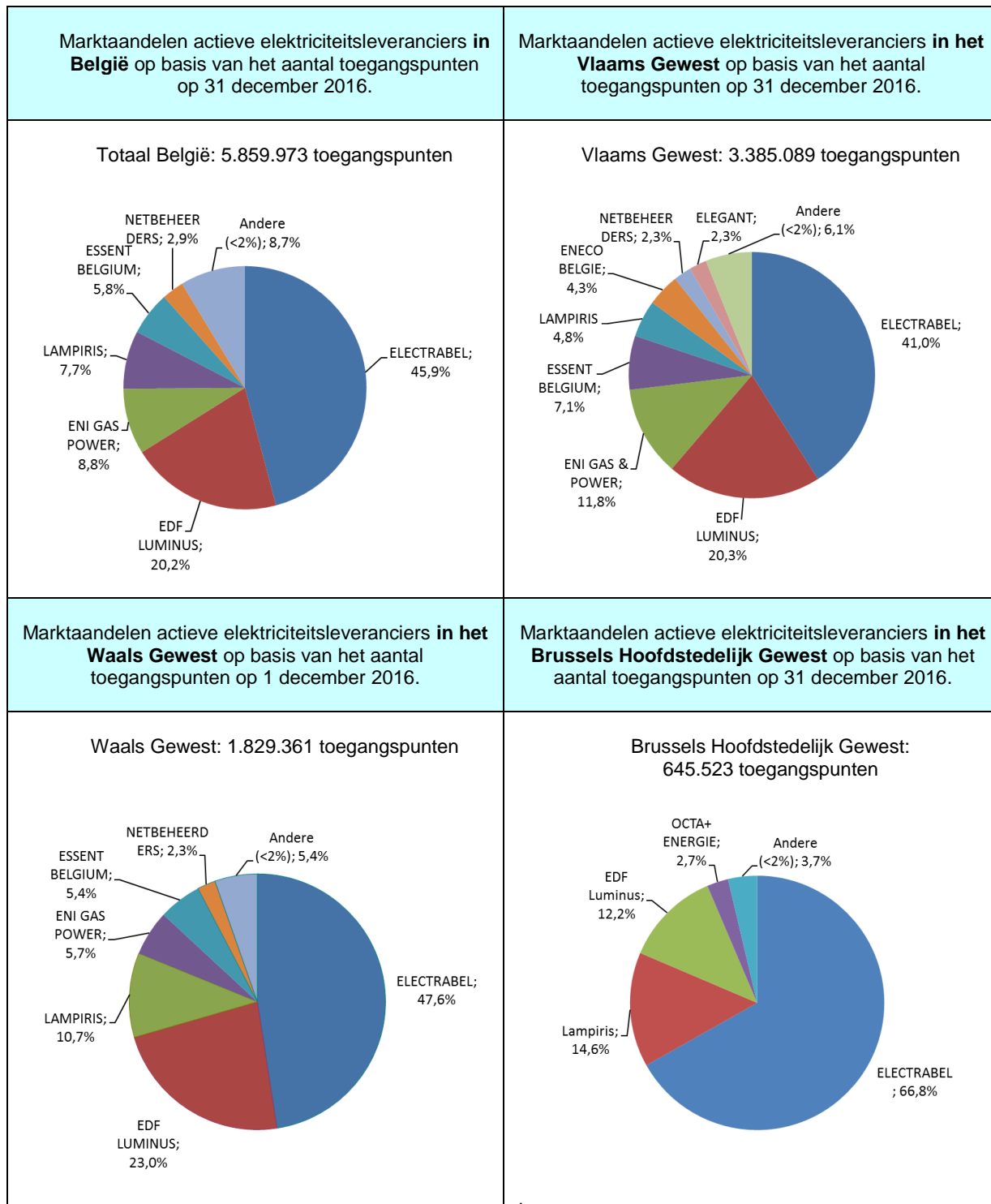
I. MARKTAANDELEN VAN DE ACTIEVE ELEKTRICITEITSLEVERANCIERS OP BASIS VAN GELEVERDE ENERGIE ⁽¹⁾⁽²⁾

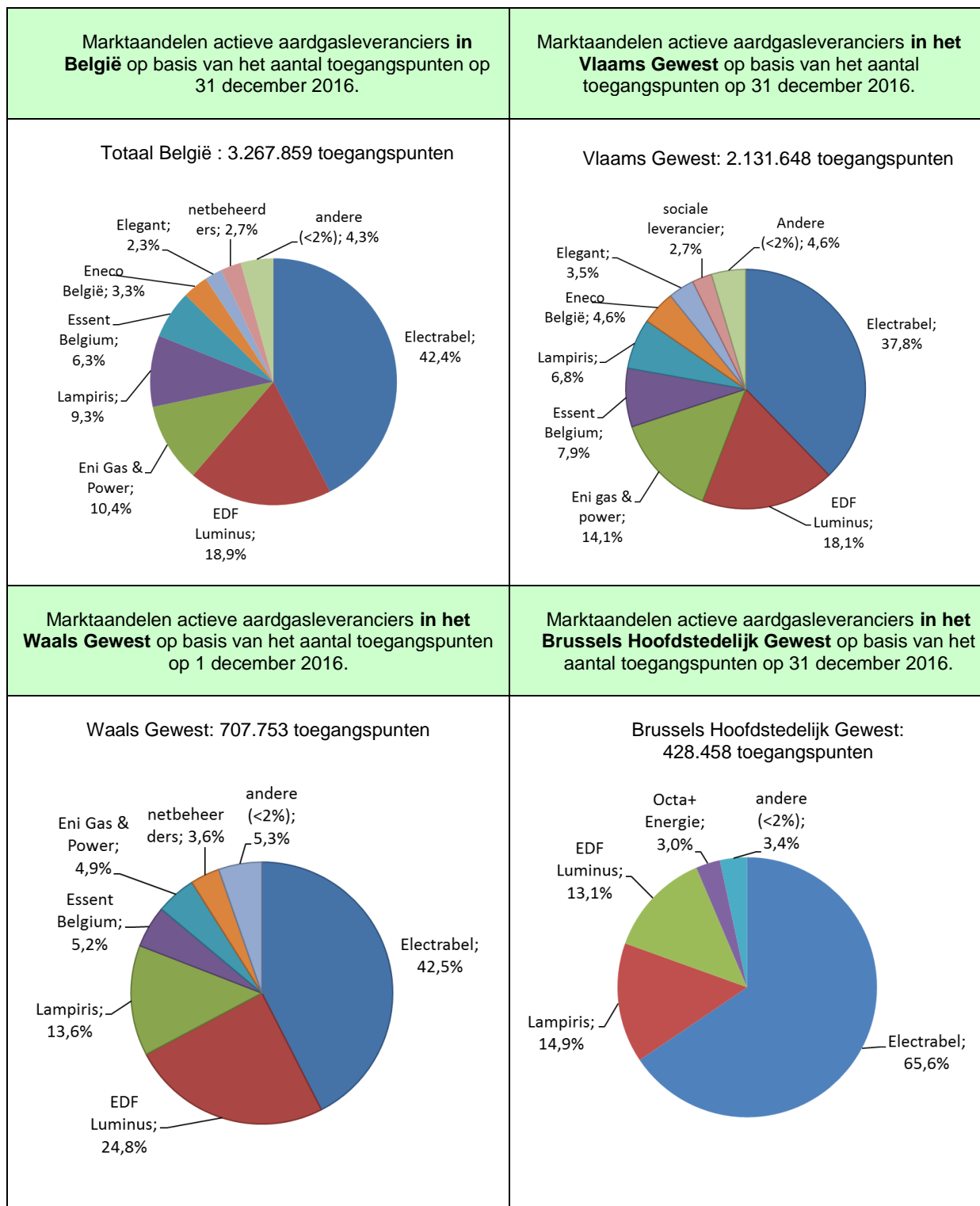
II. MARKTAANDELEN VAN DE ACTIEVE AARDGASLEVERANCIERS OP BASIS VAN GELEVERDE ENERGIE ⁽¹⁾⁽²⁾

MARKTAANDELEN VAN DE ACTIEVE ELEKTRICITEITSLEVERANCIERS OP BASIS VAN HET AANTAL BELEVERDE TOEGANGSPUNTEN

IV. MARKTAANDELEN VAN DE ACTIEVE AARDGASLEVERANCIERS OP BASIS VAN HET AANTAL BELEVERDE TOEGANGSPUNTEN

- (1) Onder 'actieve leveranciers in 2016' verstaan we die leveranciers die effectief energie hebben geleverd in 2016. Leveranciers die in 2016 leveringscontracten hebben afgesloten die ingaan vanaf 2017, zijn dus niet opgenomen.
- (2) De marktaandelen zijn berekend op basis van de hoeveelheid energie (in TWh) geleverd door iedere leverancier en door de netbeheerders aan eindafnemers tussen 1 januari 2016 en 31 december 2016. Die gegevens kunnen lichtjes afwijken van de gegevens meegedeeld door de netbeheerders. De gegevens zijn in sommige gevallen nog te valideren omwille van de toepassing van verschillende allocatiemethoden door de verschillende netbeheerders.
- (3) In deze grafiek worden de gegevens met betrekking tot de distributienetten en het transmissienet in de drie gewesten geaggregeerd.
- (4) Deze cijfers houden geen rekening met de energie geïnjecteerd door lokale productie-eenheden.
- (5) In deze grafiek worden enkel gegevens opgenomen met betrekking tot de levering aan klanten aangesloten op distributienetten (alook, voor wat betreft elektriciteit, op de lokale transmissienetten).

Deze rapportering is gebaseerd op gegevens ontvangen van de verschillende leveranciers en netbeheerders. De CREG, VREG, CWaPE en BRUGEL kunnen geenszins aansprakelijk worden gesteld voor de juistheid van de in deze rapportering gepubliceerde gegevens. De voorstelling van de gegevens doet geenszins afbreuk aan de bevoegdheidsverdeling tussen, noch aan de rechten en plichten van, de federale en de gewestelijke overheden.